

dicebant: Adauge nobis fidem. & hoc in ijs qui per donum percipiunt gratiam: non autem in CHRISTO, qui non per donum, sed per essentiam illam habebat. Sic ergo dominus noster, qui seipso sapiens est, & seipso infusor gratiæ, det nobis imitatione sui ita cum ætate, sapientia, & gratia sua proficere, ut æternum patrem per ipsum, & cum ipso in spiritu sancto laudare, magnificare, & glorificare possimus in perenni æternitate: quia ipsi sunt unus uerus & solus deus, quem decet honor & gloria & potestas in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT TERTIVM.

37

37 **A**nno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam: tetrarcha autem Galiliæ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lyfania Abilinæ tetrarcha, sub principibus sacerdotū Anna & Caipha factū est uerbum domini super Ioannē Zachariæ filium in deserto. Et uenit iu omnē regionē Iordanis prædicās baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorū, sicut scriptum est in libro sermonum Esaïæ prophætæ: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erūt praua in directa, & aspera in uias
 38 planas. Et uidebit omnis caro salutare dei. ¶ Dicebat ergo ad turbas quæ exhibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina uiperarum, quis ostendit uobis fugere à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem
 39 arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonū, excidetur, & in ignem mittetur. ¶ Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Respōdens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det nō
 40 habenti: & qui habet escas, similiter faciat. ¶ Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod constitutum est uobis, faciatis. ¶ Interrogabāt autē eū & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Ne minē cōcutiatis, neq; calumniā faciatis, & contenti estote stipēdiis uestris.
 42 ¶ Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset CHRISTVS, respondit Ioānes dicēs omnibus: 25 Ego quidem aqua baptizo uos: ueniet autem fortior me post me, cuius nō sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius: ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans, euangelizabat populo:
 43 lo. ¶ Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxo re fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes: adiecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in carcerem. ¶ Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & IESV baptizato, & orante apertū est cœlū, & descendit spiritus

55 dit spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum: & uox de cælo
facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi. Et ipse IESVS
erat incipiens quasi annorum triginta. ¶ Vt putabatur filius Ioseph, qui fu 45
it Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iannæ,
qui fuit Ioseph, qui fuit Matthatiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui
40 fuit Hefli, qui fuit Naggæ, qui fuit Maath, qui fuit Matthatiæ, qui fuit Se
mei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, qui fuit Iohanna, qui fuit Refa, qui fuit
Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Ad
di, qui fuit Cofan, qui fuit Helmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit
Heliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Symeon,
45 qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Heliachim, qui fuit
Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mattatha, qui fuit Nathan, qui fuit Da
uid, qui fuit Iesse, qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fu
it Naafon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aran, qui fuit Efron, qui fuit Pha
res, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraam, qui fuit
50 Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalech,
qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxat, qui fuit
Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Matusalæ, qui fuit Enoch, qui
fuit Iareth, qui fuit Malaleel, qui fuit Chainā, qui fuit Enos, qui fuit Serh,
qui fuit Adam, qui fuit Dei.

ANNOTATIONES BREVES XXXIIII. CIRCA LITERAM CAP. I.

1	imperij πῆς ἡγεμονίας	10	obliqua in directa	ἐκκόπεται βάλλεται
1	procurante ἡγεμονεύοντος		εἰς εὐθείαν in directam. s. uiam	præsentia. dicebat
2	tetrarcha τετραρχῶντος & infra.	12	quæ exhibant τοῖς ἐκπορευομένοις	λέγει præsens.
4	Abilinæ πῆς ἀβιλινῆς	12	ostendit ὑπέδειξεν	18 det μεταδότη
4	sub principib ⁹ sacerdot. ἐπι ἀρχιερέως singulare.	14	præteritum. dicere, * ἐρέαυτοῖς	impertiat ^r , communices 21 faciatis. πράσσει
5	Caipha: καΐαφα Caiapha quadrissyllabum.	15	in uobisipsis Iam enim ἤδη δὲ καὶ	exigatis 24 Existimante προσδοκῶντος
6	regionem Iordanis, τὴν περὶ χωρῶν τῆς ἰορδάνης	15	Iam uero & Abrahæ. τῶ ἀβραάμ	Expectante, Sperante
	regionē circa Iordanē	16	datiuus. arboris τῶν δένδρων	26 ueniet ἔρχεται
8	prophetæ * λέγοντος dicentis.		plurale.	præsens. 26 me – post me,
10	praua τὰ σκολιὰ	16	excidetur.	29 paleas δ' ἔχουσιν
		17	mittetur.	

	singulare	dicens.	τοῦ μελεᾶ
31	tetrarcha	43 Iesu	Melea
	ὁ τετράρχης	ἰωσήφ	46 Menna,
33	in carcerem	Iose	τοῦ μαϊνάρι
	ἐν τῇ φυλακῇ	45 Iona,	Mainan
	in custodia	τοῦ ἰωνᾶρι	51 Phalech
36	facta est,	Ionan	τοῦ φαλέρι
	* λέγουσιν	46 Melcha,	Phaleg

COMMENTARIUS IN CAPVT TERTIVM.

DE adolescētia saluatoris nostri hactenus locutus est Lucas, et omnia ferē quae his duobus superioribus capitibus tractauit, ipsi peculiaria sunt, ut qui solus ea tetigit: Nunc uero ad aetatem domini fermē tricenariā transit, circa quod tempus se manifestauit Ioannes Baptista, qui solitarius in desertis Iudaeae uixerat. De quo subdit Lucas, dicens. **¶** Anno autē quīnto decimo imperij Tiberij Caesaris, procurāte Pontio Pilato Iudaeā, tetrarcha autē Galilaeae Herode, Philippo autem fatre eius tetrarcha Iturae & Trachonitidis regionis, & Lyfania Abilinā tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est uerbum domini super Ioannem Zachariae filium in deserto. Et uēnit in omnem regionem Iordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, sicut scriptū est in libro sermonū Esaiae prophetae: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, Et erunt praua in directa, & aspera in uias planas: & uidebit omnis caro salutare dei. **¶** Manifestauit se Ioannes ad populum, non à se quidem, & suo spiritu motus, sed diuino missus oraculo: Iudaeam procurāte Pontio Pilato, missō à Tiberio, per id temporis monarchiam Romanorum moderante. Prius enim male administrata Iudaea per Archelaum fratrem Herodis & Philippi, indignatus Augustus Archelaum regno priuauit, & praecipit in exilium trudi apud Viennam ciuitatem Galiliae. Ex quo tempore Iudaea Archelai regio, tributaria facta, dispensationi Syriae coniungitur. Et habuit ab Augusto quidem Caesare procuratores, Cyrinū, Copinium, Iosephus lib. 17. Marcum, & Rufum: initio autē regni Tiberij Valerium, cui statim successit in administratione Pontius Pilatus. Caeterum Herodes & Philippus, & Lyfaniae fratres Archelai, suas tetrarchias retinuerunt: ille Galiliae, iste Iturae & Trachonitidis regionis, quae à Libano & montibus Idumaeae uersus plagā occidentiā ad Cedar usque tendunt: hic, Abilenes, in qua ciuitas Abila, quae à Lyfania cognominata est Lyfanion, & haec ad Coelē Syriae spectat. Et hi tres, ut dictū est, erāt tetrarchae: Pilatus autē nō tetrarcha: sed ἡγεμῶν, quē interdū praesidē, interdū procuratorē dicunt. De tetrarchijs loquitur Plinius lib. 5. cap. 18. & 23. quas dicit singulas esse regnorū instar, & in regna descēbi. Porro tetrarcham, regem dici manifeste ostēdit Paulus in Actis apostolicis, sic Herodem Agrippam alloquens. De omnibus quibus accusor à Iudaeis rex Agrippa, existimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie: ubi ille frequēter rex dicitur. Neque dicebāt tetrarchiae, quia tota illa regio esset in quatuor partes distributa, quarū cuiusque principatus diceret tetrarchia, & qui praesset tetrarcha: sed tetrachia dicebāt, quod esset τεσσάρων λόχων, id est quatuor agminū: & qui quatuor praerat agminibus, hic τετράρχης, id est tetrarcha dicebatur. Tunc autem Annas & Caiphas, qui & Graece dicitur Caiaphas, summū Hierosolymis sacerdotium tenebant: cum scilicet uerbū domini factum est in deserto super Ioannem baptistam. Et quod uerbum domini: Ut egressus desertū circa finitima Iordani loca baptismū poenitentiae, & reliqua quae fideliter executus est, praedicaret: ut licet hic ex ipsa euangelistae litera intueri, & ex Matthaei cap.

thæi cap. tertio, numero 17. & Marci cap. primo, numero 17. & sequētibz. Et completius ponitur hic oraculū Esaiæ, quàm illic: quod sic cap. quadragesimo habemus: Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Omnis uallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aspera in uias planas. Et reuelabitur gloria domini, & uidebit omnis caro pariter, quod os domini locutum est. Vox clamantis in deserto, Ioannes baptista. Dominus, & deus noster, CHRISTVS. Gloria domini: ipse dominus, qui in carne reuelatus est. Quod os domini locutum est: uerbum patris æternum, quod & hic euangelista salutare dei interpretatur. Misit enim dominus uerbum suum, ut uniuersum sanaret mundum, ut psalmo centesimo sexto scriptum est: Misit uerbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Aduerte tamē quod hic dicitur, Sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: in exemplaribus Græcis manu scriptis, ac uetustis sic haberi, ἐπὶ ἀρχιερέων ἄννα καὶ καϊάφα, id est sub principe sacerdotū Anna & Caipha. ubi per id quod singulariter dicitur, sub principe: designari haud ab re uidetur, summum sacerdotium, unius fuisse principatum: & proinde Annam & Caiphā qui per uices, alternisq; annis summum gerebant sacerdotium, perinde reputatos atque unum, & hinc quoq; à Luca dictum, Sub principe sacerdotum Anna & Caipha. Et adijcit Lucas, quomodo Ioannes increpabat eos qui ueniebant ad baptismum suum, dicens. **C**Dicebat ergo ad turbas, quæ exiabant ut baptizarentur ab ipso: Genimina uiperarum, quis ostendit uobis fugere à uentura ira? Facite ergo fructus dignos penitentiæ, & ne coeperitis dicere, patrem habemus Abraam. Dico enim uobis, quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonū, excidetur, & in ignem mittetur. **C**Hi ad quos hæc duræ increpationis, & comminationis uerba dirigebantur, maxime erāt pharisæi & Sadducæi: quod ex Matthæi capite tertio, numero 20, cognoscere promptum est, ubi ait: Vidēs autem multos pharisæorum, & Sadducæorum uenientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Simplex autē populus, qui in lege Moyses nullius erat sectæ, facile doctrinam meliorem capecebat, & ad eam melius afficiebatur, quàm qui alicuius erant sectæ. Verendum est ne idem nostris quoq; temporibus accidat. CHRISTVS dominus omnes, tam qui suæ solum fidei sunt, nulli sectæ addicti, quàm qui sectas habent, saluet: & oēs doctrina spiritus potest, & multiformis gratiæ spiritus sancti fluminibus baptizet. Nam ut neq; doctrina sectæ Sadducæorum deducebat ad salutem, neq; pharisæorum: sed solius, in figura, Moyse, quæ erat dei: sic nūc sola CHRISTI, & nullius sectæ ut sectæ, doctrina saluare potest. Cætera ex concordia Matthæi cap. tertio, numero. 20. & 21. sunt perspicua. Deinde subdit Lucas, quid Ioannes turbis quaerentibus ab ipso consilium, responderit, dicens. **C**Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Respondēs autē, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. **C**Cum ait: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat: opera misericordiæ impleri iubet, non tam opus quàm affectum commendans, etsi utrunq; quod μεταδόπτω, id est impartiat, distribuatur, cōmunicet, designat. Quæ simplici populo, et simplici fidē habenti obseruare satis est, ad salutis præparationem. Nam deus est qui sua gratia, & superexcellēti bonitate saluat. Neq; gratia salutis, operibus debetur, sed solius dei bonitati. De operibus misericordiæ, quàm accepta sint patri misericordiarū deo, ait Esaias: Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Cū uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumē tuum, & sanitas tua citius orietur. Sanitas hæc salus est, quæ à solo deo, sola que eius largi fluæ bonitatis gratia tribuitur. Et nō solū turbæ, & pharisæorū, ac Sadducæ

- orum aliqui, sed & publicani ad baptisum, & consilia Ioannis uenerunt, dicente **Luca.**
- 40 » **¶** Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est uobis, faciatis.
- » **¶** Publicani qui & Telonæ, sunt publicorum uectigalium redemptores, qui rebus terrenis admodum sunt inuoluti. Quibus hoc dat consilium, ut nihilo plus exigant, quam quod eis est constitutum. A quibus? A regibus & principibus qui populo præsent. An uectigalia iuste sint imposta nec ne, non est exactorum nosse, ut potestatis superioris est illa ponere: & proinde illi, latam legem transgredi non debent, etsi humanam. Quæ si ini-
- Psal. 74.* qua sit, & illam & qui eam tulit, iudicabit ille qui ait: Ego iustitias iudicabo. Exactores autem si nihil fecerint præter latam legem, manebunt insones. Id tamem genus hominum apud Phariseos ueluti publicis peccatoribus adnumerandum uilescerat, ex quibus nihilo secius uocauit dominus Matthæum ad apostolatam, & Zachæum habuit affectatorem, atque discipulum. Nec solum Telonæ, sed & milites, qui sub alio merebant, Io-
- 41 » annem suæ salutis gratia consulebant. Quod subdit Lucas, dicens. **¶** Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem conu-
- » tiatis, neque calumnia faciatis: & contenti estote stipendijs uestris. **¶** Hoc consulit militibus, ut neminem concutiant, citra scilicet officium suum, ut à sycophantijs & calumnijs prorsus abstineant, & uiuant suis contenti stipendijs: hoc est, ut quisque iuxta officium suum uiuat, & nihil præter illud faciat, quantum fuerit uitæ conditionem. Et proinde diligenter quisque consideret, pro uitæ suæ statu quid ad se spectet, & quod non. Nam hoc facere, consilium præcursoris domini uetat: illud non uetat. Sunt & alia quedam officia omnibus communia: ut opera fidei, dilectionis dei ac proximi, cultus diuini, deinde opera subuentionis, quæ & officia charitatis, ac misericordie dicuntur, & similia quæ facienda sunt, quantum suggerit deus & facultas suppetit, nam quanto magis ea fiunt, tanto melius, atque commendabilius. Et hæc consilia Ioannis solus Lucas ponit, non autem euangelistarum alius. Porro Ioannes tantam sanctimoniam, & sapientiam præ se ferebat, ut **CHRISTVS** à nonnullis existimaretur. Quam opinionem, ut uir uerè sanctus & uerax fouere noluit, sed continuo reiecit: neque enim uanæ gloriæ cupidus esse poterat,
- 42 » qui sanctus erat ab utero. Quod consequenter detegit Lucas, dicens. **¶** Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset
- » **CHRISTVS**: respondit Ioannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo uos, ueniet autem fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius. Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. **¶** Sanctus erat Ioannes, tam interna sanctitate, ut cuius esset inhabitator spiritus sanctus, quam externa (quam ferme sola agnoscit populus) quæ in uerbis & doctrina, in asperitate uictus & amictus consilii. quam uitæ rigiditatem Ioannes non sui ipsius gratia, sed ad populi uitam præparandam, & ad poenitentiam formandam susceperat. nam internæ sanctitudinis quid externa adicere poterat? Externa profecto sine interna nihil est, nisi forte mera hypocrisis: at interna, etsi exterior absit, aliquid est: & multo fortè maior, quam ubi hæc & illa adsunt, ut in **CHRISTO** & apostolis, qui rigorem illum asperitatemque uitæ non expresserunt. Et ideo stulti, qui ab externis iudicabant, falsebantur, arbitantes ob externam illam uiuendi consuetudinem, Ioannem, **CHRISTVM** esse, & eo qui **CHRISTVS** reuera erat, sanctiorem, ac discipulos Ioannis, discipulis **CHRISTI**. Sed Ioannes qui tanta sanctitate fuit, ut qui id cogitarent solam, & nondum uerbo expressissent, per spiritum sanctum cognouerit, quantum illi stultis cogitationibus in cordibus suis ipsum extollebant, tantum se humiliabat, & erga uerum **CHRISTVM** se ipsum deprimebat: protestans tantum abesse, ut ipse **CHRISTVS** esset, ut etiam non esset

esset dignus corrigiam calceamentorum eius soluere, id est ad uestigia pedum eius, ut ei obsequium præstaret, procumbere, quinetiam CHRISTVM esse fortē, se infirmū. CHRISTVM in spiritu sancto, & purificationis igne peccata consumēte baptizare: se in aqua, quæ peccatum non ualet exurere, delere, consumere. CHRISTI esse, uentilabro suo, doctrina sua, arē suā purgare, bonos à malis secernere, & peccata excutere: nō suū, CHRISTI esse i horreū suū, i cœleste regnū bonos cōgregare, malos aut igni inextinguibili, supplicijs gehennæ in aternū punire: nō suū. In quo declarabat CHRISTVM deū esse, cuius esset area, id est oēs animæ purgādæ, cuius horreū cœlestē regnū: cuius esset bonos subuehere i regnū cœleste, & malos ad supplicia deturbare: se autem solū hominem esse, cuius nulla esset huiusmodi dignitas, ac potestas. Verum, CHRISTVM tam dignum, tam fortem, tam potentem ad saluandum, nondum uenisse, sed uenturum esse, id est se nondum manifestasse, sed breuī manifestatum ire. Quæ etiam tangit Matthæus cap. tertio, humero 22. Et multa alia, & ea quidē bona, cuius ad se uenienti exhortando annunciabat. Deinceps subdit Lucas, qua de causa Herodes tetrarcha Galilææ apprehenderit Ioannem, & coniecerit in uincula, dicens, **H**erodes autem tetrarcha, cum corripere ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes, adiecit, & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in carcerem. **D**e isto Herode, & Herodiade, quam tulit Philippo fratri conjugem, scripsit Iosephus Antiquitatum libro duodeuigesimo, cap. 13, 14, 16. quod Herodes cum Romam proficisceretur, hospitio fratris susceptus est: ubi Herodiadis uxoris fratris sui amore captus, ausus est cum ea de nuptijs miscere sermonem, quæ firmatis pactis, postquam Roma reuersus esset, suscepit connubij iura. Pacta autem erant, ut filiam Arethæ regis, quam sibi coniugio sociauerat Herodes, excluderet à thoro. Et sic in super de Herodiade habet. Herodias legem paternam transgrediens, Herodi coniungitur fratri uiri sui, uiuum deserens uirum. Sed & filia regis Arethæ hæc præsentens, confugit ad patrem. Vnde inter Aretham regem, & Herodem tetrarcham, magnum subortum est dissidium, exercitu Herodis misere afflictio. Hanc autem exercitus cladem, in ultionem mortis Ioannis iuste Herodem suscepisse existimabāt, qui certe multo maiorem meritis erat. De qua re hic ipsa historiographi uerba adscribenda censuimus. scribit enim sic: Quibusdam autem Iudæorum uidebatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis iuste indignatio diuina commota sit, pro uindicta Ioannis, qui uocabatur Baptista. Hūc enim Herodes occidit, uirum ualde bonum: qui præcipiebat Iudæis uirtuti operam dare, iustitiam colere, in deum seruare pietatem, & per baptismum in unum coire: tum demum enim baptismū acceptabilem fore, si non solum ad abluenda peccata sumatur, uerum etiam ad castimoniam corporis, atq; ad animæ iustitiam purificationemq; seruetur, omniumq; pariter uirtutum uelut signaculum, & custodia quædam fidelis habeatur. Quæ cū ab eo præcepta huiusmodi docerentur, atq; ad audiendum eum quamplurima multitudo concurreret: ueritus Herodes ne forte doctrinæ eius psuasione, populi à suo regno discederēt (uidebat enim quod præceptis eius, ac monitis parata esset plebs in omnibus obedire) melius credidit, priusquam noui aliquid fieret, præuenire hominem nece, quam postmodum turbatis rebus feram pœnitudinem gerere. Ex sola hac suspitione Herodis, uinctus in castellum Macherunta abducitur Ioannes, ibiq; obrūcatur. Iudæis autem (si cut iam diximus) uidebatur pro eius ultione, interitum illius exercitui deū importasse, quo Herodes sumpsisset digna supplicia. Hactenus Iosephus. Quæ confirmat Egesippus de bello Iudaico libro secūdo, sic inquit: Quæ causa autem mortis fuerit Ioannis; breuiter expediam. Philippum & Herodem, qui prius Antipas dictus est, germanos supra ostendimus. Vxorem Philippi Herodiadem, Herodes illicito, ac nefando sibi iure matrimonij sociauit, Non tulit hoc Ioannes, & ait illi: Non licet tibi habere uxore fra-

43

Iosephus.

Egesippus.

eris tui. Tunc ille commotus, in carcerem detrusit Ioannem: nec multo post necauit uirum iustum, & constantem diuinæ legis executorem. Non solum enim quasi prædicator euangelij, fraterni cubilis incestum reprehenderat, uerum etiam quasi legis executor, præuaticatorem legis condemnauit, qui fratris uiuentis uxorem eripuerat, præsertim habentem semen de germano ipsius, Hactenus Egesippus. Ioannes ergo Herodem de multis flagitijs, quæ perpetrauerat contra legem, arguebat ut resipisceret, & à deo cõsequeretur ueniam: inter quæ & de Herodiade, quam uiolato (ut dictum est) fratris sui Philippi thoro, tulerat sibi cõtra legem uxorem. Ioannes Herodi bonum, æternamq; salutem optabat. Herodes contra, Ioanni malum, atq; perditionem. Ioannes eum solui uolebat à uinculis peccati & diaboli: ipse uero Ioannem in uincula coniecit. Quod si quis sacrilegia primi Herodis, & facta eius nefanda cognoscere uelit, legat Iosephi, & Egesippi historias: illius libros sextumdecimum, & 17. huius primum: unde partim qualis hic Herodes tetrarcha filius eius esse debuerit, facile conijcietur:

LUC. 11. partim ex uerbis CHRISTI, de ipso dicentis: Dicite uulpi illi. Quæ quanquam præstaret nescire quàm scire: id tamen nosse haud inconuenit, hunc scilicet quod Ioannem morte affecerit, & dominum in passione irriserit: ne in hoc quidem mundo, eisdem historiographis testibus, remansisse inultum, ut qui sublata tetrarchia, & regno Agrippæ adiuncta, cum uniuersa ipsius substantia, à Caio Cæsare æterno damnatus est exilio unà cum Herodiade: quibus pro loco exilij ciuitas Lugdunensis deputata fuit. ubi luctu acerbo, summaq; miseria miseris efflarunt animas. Adeo infelix fuit Herodis, & Herodiadis huius mundi egressus, quo multo etiam infelicior creditur alterius ingressus. Porro fusius de Ioanne, quo pacto Herodes eum apprehenderit, & morte affecerit, tractant Matthæus capite quartodecimo, numero centesimo quadragesimo secundo, & Marcus capite sexto, numero 31. Et quod dixit hic Lucas de Ioanne, per anticipationem dictum est. nam subdit de baptismo populi & CHRISTI, qui præcessit Ioannis ab Herode comprehensionem, dicens.

44 » » » » »
 Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & IESU baptizato, & orante apertum est cœlum, & descendit spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum: & uox de cœlo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi. & ipse IESVS erat incipiens quasi annorum triginta. De baptismo domini à Ioanne, scripsit Matthæus capite tertio, numero 23, & Marcus capite primo, numero quarto. Sed addit Lucas, quod orante IESU, id est preces ad deum fundente, descendit spiritus sanctus corporali specie, quasi columba super ipsum. Ceteri cum baptizabantur, peccata sua cõfitebantur ex Matthæo, & Marco: uerum CHRISTVS peccata nõ habuit, quæ cõfiteretur, ut qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, aut pro quibus oraret. Quod si confessionem fecit, nobis fecit: ut quod orauit, nobis orauit. Et illa confessione ipsius & oratione, in nostro baptismo sanctificamur, aperiturq; nobis cœlum, & infunditur nobis desuper spiritus eius: spiritus columbinus, spiritus simplex, mitis, mansuetus: & requiescit super nos, nisi furor carnalis uitæ eum depellat. Baptismus enim CHRISTI, nostri suum ueritas, sanctificatio, cõsummatio. Adijcit præterea Lucas, qua ætate dominus esset cū baptizatus est, qd' alij tacet: quod scilicet ferè tricesimū ageret annū, quodq; (ut cõtinuò subiūxit) putaretur filius Ioseph, idq; secundū carnē. At nõ erat filius Ioseph secundū carnē, ac naturā, sed filius dei & uirginis, & eiusmodi quidē uirginis, quæ uelamento spōsi uirginitatis eius testis, cõscij, ac custodis, nõ mariti, debuit esse abscondita. Putabatur ergo, sed falsò, quod non erat. Cætera ijs quæ in Matthæo, & Marco numeris præactis habentur, sunt conformia. At meminit hic Lucas Ioseph, cuius dominus ab ijs, quos secretum incarnationis latebat mysterium, filius putabatur, ut alio ordine, quàm Matthæus genealogiam domini texeret: incipiendo à Ioseph putatio CHRISTI patre, & finiendo in deum, illius uerum ac naturalem patrem, nequaquam prætermittit.

prætermiffa naturali quoq; uirginis linea: quæ ratione patris, de Dauid descenderat per Nathan filium Dauid: ratione uero matris, de Dauid per Salomonem, ut aliquando in commentarijs epistolæ Pauli ad Hebræos capite septimo (ut deus indulfit) differruimus. Hæc ergo genealogiæ seriẽ sic textit Lucas, dicẽs. ¶ **U**t putabaĩ filius Ioseph, 45
 » qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iannæ, qui fuit Ioseph, qui fuit Mattathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Eslĩ, qui fuit Naggæ:
 » qui fuit Maath, qui fuit Mattathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, qui fuit Ianna, qui fuit Rhesa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cofam, qui fuit Elmadam, qui fuit Er, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Symeõ, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliacim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mattathia, q̄ fuit Nathã, qui fuit Dauid, qui fuit Iessæ, q̄ fuit Obed, q̄ fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaffon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esrom, qui fuit Phares, q̄ fuit Iudæ, qui fuit Iacob, q̄ fuit Isaac, qui fuit Abraã, qui fuit Tharæ, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalech, qui fuit Eber, qui fuit Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, q̄ fuit Chainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. ¶ Hæc genealogia, per pentadecadas sic digeri potest.

	I	E	S	V	S
1	Ioseph	Ioseph	Matthat	Salmon	Eber
2	Heli	Iuda	Leui	Naaffon	Sala
3	Matthat	Ioanna	Symeon	Aminadab	Cainan
4	Leui	Rhesa	Iuda	Aram	Arphaxad
5	Melchi	Zorobabel	Ioseph	Esrom	Sem
6	Ianna	Salathiel	Ionan	Phares	Noë
7	Ioseph	Neri	Eliacim	Iuda	Lamech
8	Mattathias	Melchi	Melea	Iacob	Mathusala
9	Amos	Addi	Mainan	Isaac	Enoch
10	Naum	Cofam	Mattatha	Abraam	Jared
11	Eslĩ	Elmodam	Nathan	Thara	Malaleel
12	Naggæ	Er	Dauid	Nachor	Cainan
13	Maath	Iose	Iessæ	Seruch	Enos
14	Mattathias	Eliezer	Obed	Ragau	Seth
15	Semei	Iorim	Booz	Phaleg	Adam

D E V S.

M 3

- 1 Ioseph
- 2 Heli
- 3 Matthat
- 4 Leui
- 5 Melchi
- 6 Ianna
- 7 Ioseph
- 8 Mattathias
- 9 Amos
- 10 Naum
- 11 Esli
- 12 Naggæ
- 13 Maath
- 14 Mattathias
- 15 Semei
- 1 Ioseph
- 2 Iuda
- 3 Ioanna
- 4 Rhesa
- 5 Zorobabel
- 6 Salathiel
- 7 Neri
- 8 Melchi
- 9 Addi
- 10 Cofam
- 11 Elmodam
- 12 Er
- 13 Iose
- 14 Eliezer
- 15 Iorim
- 1 Matthat
- 2 Leui
- 3 Symeon
- 4 Iuda
- 5 Ioseph
- 6 Ionan
- 7 Eliacim

I E S V S

D E V S

- Adam 15
- Seth 14
- Enos 13
- Cainan 12
- Malaleel 11
- Iared 10
- Enoch 9
- Mathufala 8
- Lamech 7
- Noë 6
- Sem 5
- Arphaxad 4
- Cainan 3
- Sala 2
- Eber 1
- Phaleg 15
- Ragau 14
- Seruch 13
- Nachor 12
- Thara 11
- Abraam 10
- Isaac 9
- Jacob 8
- Iuda 7
- Phares 6
- Efrom 5
- Aram 4
- Aminadab 3
- Naaffon 2
- Salmon 1
- Booz 15
- Obed 14
- Ieffæ 13
- Dauid 12
- Nathan 11
- Mattatha 10
- Mainan 9

M e l e a

Hæc descriptio facta à Luca, per quinq; pentadecadas procedit: in pentadecade autẽ septenariũ octonariũ continet, illiq; supereminet, ut ueteri legi noua. nam si septenario octonarium adieceris, pentadecas exurget. Hoc interest, quod primum in ordine & ultimum numeris non continentur, sed omnem præcedunt numerum & sequuntur, omniumq; principium sunt et finis, ut in prima patet descriptione. Et cum in quadrangulo hæc genealogia describitur, uides quomodo principium iungitur suo finis: & quo pacto IESVS & Adam deo sunt ortu proximi. IESVS natura, Adam creatione: uterq; à deo proximè, sed IESVS maximè: ille obliquè, hic rectè: ille temporaliter, hic æternaliter: ille è nulla substãtia, hic è dei substãtia. Uterq; dei, sed IESVS, qui & CHRISTVS, sic dei, qd' etiã deus: Adã sic dei, quod ex se nihil: & quicquid est, nõ sui, sed dei est: si quid aut sui est & nõ dei, peccatũ est & nihil. CHRISTVS oia est in ueritate, Adam omnia in similitudine. CHRISTVS oia creat, omnia potest, & nihil non potest: Adam nihil creat, & peccare potest: sed id posse non est posse, sed à potentia deficere & nihil posse. Et ita ex opposito respondent CHRISTVS qui est secũdus Adã, & Adam qui est primus Adam: sicut ueritas & uestigium, artifex & opificium, lux et umbra. omnis enim homo, umbra: solus CHRISTVS lux, qui ima summis uniuert, & in quo uno omnis exaltata est creatura, generationũ seriẽ, quæ à deo patre sine initio, sumit initium, in deum patrem reducẽs. Cui per ipsum in spiritu sancto sit honor, deus, & imperium, in omnia secula seculorum, Amen.

CAPVT QVARTVM.

IESVS autem plenus spiritu sancto, egressus est à Iordane, 46
& agebatur in spiritu in deserto diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis, & consummatis illis, esuriit. Dixit autem illi diabolus: Si filius dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat. Et respondit ad illum IESVS: Scriptum est, quia non in pane solo uiuit homo, sed in omni uerbo dei. Et duxit illum diabolus, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc uniuersam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cui uolo do illa: tu ergo procidens, si adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et respõdens IESVS, dixit illi: Scriptum est, Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiens. Et duxit illum in Hierusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim, quod angelis suis mandauit de te, ut conseruent te: & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidẽ pedẽ tuũ. Et respondens IESVS, ait illi: Dictũ est, Non tentabis dominũ deũ tuũ. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usq; ad tẽpus. ¶ Et regressus est IESVS in uirtute spiritus in Galilæam, & fama exiit per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorũ, & magnificabatur ab oĩbus. Et uenit Nazareth ubi erat nutritus, & intrauit secundũ consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ. Et ut reuoluit librũ, inuenit locum ubi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod unxit